

ВПЛИВ КОРПОРАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

THE INFLUENCE OF CORPORATIONS ON THE FORMATION OF STATE FOREIGN ECONOMIC POLICY: A COMPARATIVE ANALYSIS

УДК 339.976-047.44

<https://doi.org/10.32843/infrastruct44-2>**Новікова Л.В.**

к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри міжнародних
відносин, міжнародної інформації
та безпеки
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна
Чернишова Л.О.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

Novikova Lyudmyla

V.N. Karazin Kharkiv National University
Chernyshova Larysa
V.N. Karazin Kharkiv National University

У статті визначено загальний рівень економічної безпеки держав та ймовірність впливу зовнішніх акторів на зовнішньоекономічну політику США, Німеччини, Індії. Проаналізовано діяльність основних торговельних партнерів держав та структуру державного експорту/імпорту. Розглянуто основні показники діяльності найбільших корпорацій з аналізованих країн, такі як кількість співробітників, розмір активів, географія присутності, розмір виручки за кордоном, з метою виявлення слабких сторін та визначення можливості впливу на них зовнішніх гравців. Виокремлено напрями дії корпорацій, що забезпечують зростання їхньої державної ролі. Обґрунтовано здатність корпорацій створювати механізми захисту акціонерів у різних країнах, використовувати національні закони приймаючих країн для захисту прав своїх філій, створювати передумови для подальшого ослаблення національного суверенітету. Оцінено вплив дії міжнародних режимів на поступове залучення корпорацій до процесу вирішення зовнішньоекономічних та глобальних питань.

Ключові слова: корпорація, держава, зовнішньоекономічна політика, зовнішні актори, міжнародні відносини, міжнародне співробітництво.

В статье определен общий уровень экономической безопасности государств

и вероятность влияния внешних акторов на внешнеэкономическую политику США, Германии, Индии. Проанализирована деятельность основных торговых партнеров государств и структура государственного экспорта/импорта. Рассмотрены основные показатели деятельности крупнейших корпораций из анализируемых стран, такие как количество сотрудников, размер активов, география присутствия, размер выручки за рубежом, с целью выявления слабых сторон и определения возможности влияния на них внешних игроков. Выделены направления действия корпораций, обеспечивающие рост их государственной роли. Определена способность корпораций создавать механизмы защиты акционеров в разных странах, использовать национальные законы принимающих стран для защиты прав своих филиалов, создавать предпосылки для дальнейшего ослабления национального суверенитета. Оценено влияние действия международных режимов на постепенное вовлечение корпораций в процесс решения внешнеэкономических и глобальных вопросов.

Ключевые слова: корпорация, государство, внешнеэкономическая политика, внешние акторы, международные отношения, международное сотрудничество.

The article identifies the general level of economic security of states and the probability of influence of external actors on the foreign economic policy of the United States, Germany and India. The activity of the main trade partners of the states and the structure of state export and import are analyzed. It is determined in which countries there is the greatest import and export dependence and what is the role of the largest corporations in international trade. The ways of influence of external players on corporations are allocated, namely: mergers and acquisitions, or acquisition of shares in the share capital; impact on the debt burden and revenue of the corporation, on its viability and efficiency. The main indicators of the largest corporations from the analyzed countries are considered, namely: number of employees, size of assets, geography of presence, size of revenue abroad, in order to identify weaknesses and the possibility of influence of external players. It is determined that American corporations significantly outperform competitors from other countries, respectively, in terms of "economic factors of power" the ability to influence international policy in US corporations is higher than in others. The directions of action of corporations that ensure the growth of their state role are singled out, namely: displacing or supplementing the actions of the government in providing international assistance on the basis of charitable programs; participation on a voluntary basis in the establishment and development of international standards in addressing global environmental issues, as well as in addressing certain social issues and human rights; development of decision-making management processes used by states as ready-made tools, including in the formation of domestic and international policy. The ability of corporations to create mechanisms for the protection of shareholders in different countries, to use the national laws of host countries to protect the rights of their branches, to create conditions for further weakening of national sovereignty. The impact of international regimes on the gradual involvement of corporations in the process of resolving foreign economic and global issues is assessed. It is noted that within the regimes, the state, if it occupies a dominant or equal position, can achieve the most favorable conditions and preferences for its corporations in the international arena.

Key words: corporation, state, foreign economic policy, foreign actors, international relations, international cooperation.

Постановка проблеми. Взаємозалежність міжнародної політики та економіки в останні десятиліття істотно зростає, створюючи нові виклики та можливості для учасників міжнародних відносин. Стрімкий інноваційно-технологічний розвиток міжнародної економіки створює нові механізми та форми взаємодії гравців у світовій політиці. У міжнародній системі корпорації часто мають рівні, а іноді й більші, порівняно з деякими державами, фінансово-технологічні можливості. Така ситуація породжує проблему зниження значущості держави як головного актора в міжнародній політиці. У зв'язку з цим перед державами постає завдання

зберегти контроль над міжнародною політичною активністю в умовах зростання економічної потужності корпорацій, забезпечити гармонізацію національних інтересів з розвитком міжнародної системи. Це зумовлює необхідність розгляду ролі й місця корпорацій у здійсненні міжнародного співробітництва, а також аналізу їхньої взаємодії з державами та впливу на зовнішньоекономічну політику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Взаємозв'язок міжнародної політики та економіки досліджується багатьма вченими: С. Краснером, Т. Мораном, Д. Джарвісом, Й. Галтунгом,

Р. Кохейном, Дж. Найом, П. Волпином, С. Россі, Д. Рондінеллі [6; 7]. Питання економічної дипломатії та її ролі в реалізації зовнішньоекономічної політики розкриваються у фундаментальних працях І. Іванова, В. Щетиніна, А. Лихачова, Л. Капіци, Т. Зонової, С. Ткаченко. Проте, незважаючи на широкий спектр досліджень визначених питань, а також вагомий внесок вчених, увага здебільшого приділяється вивченню економічної дипломатії та її ефективності, при цьому залишаються не досить дослідженими особливості взаємодії корпорацій із державами та їхній вплив на зовнішньоекономічну політику.

Постановка завдання. Метою статті є порівняльний аналіз впливу корпорацій на формування зовнішньоекономічної політики держав на прикладі Сполучених Штатів Америки (США), Німеччини та Індії та визначення їхнього місця у світовій економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування та реалізація ефективної державної зовнішньоекономічної політики здійснюється на основі науково обґрунтованої системи збору, аналізу та використання інформації про стан країни в світі. Для визначення місця, ролі та значення держави у світовій економіці наведемо основні макроекономічні показники розвитку таких країн як Індія, США, Німеччина.

Вибір цих країн зумовлено тим, що США фактично є найбільшою економікою світу, Німеччина є

найбільшою економікою Європейського Союзу та входить у першу п'ятірку економік світу. На території США та Німеччини перебувають головні офіси і штаб-квартири найбільших транснаціональних корпорацій світу. Найбільша кількість великих корпорацій є резидентами США, Німеччини. Індія є країною, що представляє азійський регіон, має високі темпи розвитку та є значущим актором світової політики.

На основі макроекономічних показників визначимо загальний рівень економічної безпеки держав та ймовірність впливу зовнішніх акторів на окремі сфери національної економіки та політики держав.

Як видно з таблиці 1, рівень розвитку економіки США істотно вищий за рівень інших розглянутих країн. За рівнем загальної зовнішньої заборгованості низьке боргове навантаження має Індія, високе навантаження – Німеччина та США. При цьому міжнародні резерви найбільшої економіки становлять всього 0,1% від ВВП, у Німеччині цей показник – 5,5% у Індії – 16% [2].

Міжнародна інвестиційна позиція країн вимагає більш детального розгляду. Вона враховується Центральним Банком як накопичені активи країни за кордоном та складається з інвестицій експортерів, капіталу та резервів.

З одного боку, накопичені іноземні активи свідчать про високу активність та присутність держави й національного бізнесу в інших країнах, а з

Таблиця 1

Основні показники економічної безпеки держав у 2017 р.

Показник	Країна		
	Індія	Німеччина	США
Населення, млн чол.	1339	82,8	325,7
Працездатне населення, млн чол.	521,9	45,9	160,4
ВВП, млрд дол.	2 611	3 685	19 391
ВВП на душу населення, дол.	1 792	42 721	57 831
Частка країни в світовій економіці, %	2,3	4,5	24,3
Експорт товарів і послуг, млрд дол.	489	1 743	2 351
Частка експорту в ВВП, %	19	47	12
Імпорт товарів і послуг, млрд дол.	562	1 467	2 903
Частка імпорту в ВВП, %	21	40	15
Сальдо зовнішньої торгівлі, млрд дол.	-72	275	-552
Загальний зовнішній борг, млрд дол.	483	5 326	19 200
Загальний зовнішній борг, % від ВВП	19	144	101
Сукупний державний борг, % від ВВП	10	101	52
Зовнішній корпоративний борг (борг нефінансових організацій), % від ВВП	8	45	45
Прямі накопичені інвестиції всередині країни, млрд дол.	377	1 653	4 080
Прямі накопичені інвестиції за кордоном, млрд дол.	155	2 298	5 711
Міжнародні резерви, включаючи золото, млрд дол.	410	200	123
Сукупна ринкова вартість публічних компаній, млрд дол.	1 516	1 716	25 070
Сукупний обсяг іноземних активів, млрд дол.	606	9 443	27 651
Сукупні зобов'язання (іноземні активи всередині країни), млрд дол.	997	7 441	35 398

Джерело: складено авторами на основі [2]

іншого боку, це вимагає належних заходів захисту, оскільки, наприклад, у разі війни міжнародні активи держави можуть бути примусово вилучені або конфісковані.

Індія має низький рівень іноземних активів і зобов'язань. США мають найбільші накопичені іноземні активи, при цьому сума вкладів іноземних інвесторів в економіку країни майже в 2 рази перевищує її рівень ВВП. Німеччина має в своєму розпорядженні за кордоном активи, які за вартістю більш ніж у 2 рази перевищують ВВП країни, при цьому в самій державі розміщені іноземні активи на приблизно рівнозначну суму. Сукупні зобов'язання США вищі в 7 разів, ніж у Німеччині. Загалом жодна з розглянутих країн не має істотних «перекосів» щодо «Міжнародної інвестиційної позиції».

Наступними важливими критеріями аналізу впливу зовнішніх акторів на окремі сфери національної економіки та політики держав є діяльність основних торговельних партнерів та структура державного експорту/імпорту. На підставі даних таблиці 2 проаналізуємо, в яких із країн є найбільша імпортна та експортна залежність і яка роль найбільших корпорацій країн, що досліджуються, у двосторонній торгівлі.

Як видно з таблиці, Індія в торгівлі з Китаєм має дисбаланс, що становить 10% від усього індійського імпорту. Істотна частка індійського експорту припадає на США, що створює додаткові передумови для збільшення впливу на зовнішню політику Індії з боку Америки. У Німеччині структура торгових партнерів і обсяги експорту/імпорту збалансовані та диверсифіковані. США, як і Індія, має дисбаланс у торгівлі з Китаєм, що становить 10% від загального обсягу імпорту країни. Крім того, 34% всього американського експорту припадає на Канаду та Мексику. Але такий обсяг експорту не є

для країни потенційним викликом, оскільки обидві держави практично повністю залежні від торгівлі зі США. Частка від усього щорічного обсягу експорту Канади та Мексики, яка припадає на США, становить 76% і 80% відповідно. Частка товарів і послуг зі США в обсязі імпорту цих країн становить практично 50%.

Зіставляючи отримані дані із сальдо зовнішньої торгівлі кожної з країн, можна зробити висновки, що для Індії, суттєвим є скорочення торговельного дисбалансу з Китаєм і нарощення експорту в інші країни з метою диверсифікації експортних поставок у Сполучені Штати. Для США зовнішньоекономічним викликом є істотне негативне сальдо зовнішньої торгівлі, причому в основному за рахунок торгівлі з Китаєм.

Розглянемо основні параметри та показники десяти найбільших корпорацій кожної з аналізованих країн. Головним критерієм відбору є обсяг виручки в млрд дол., отриманий корпораціями за 2017 рік [5; 8]. У таблицях 3 та 4 наведена кількість корпорацій з кожної країни, які входять у рейтинги найбільших корпорацій світу.

Як видно з таблиць, серед 100 найбільших корпорацій світу 8% є німецькими та 33% – американськими. У рейтингу 500 найбільших корпорацій частка американських знижується до 27%, німецьких – до 5%, в рейтингу 2000 найбільших корпорацій частка індійських зростає до 2%. Важливим є той факт, що американські корпорації істотно перевершують за потужністю конкурентів з інших країн, відповідно, можна припустити, що з погляду «економічних чинників влади» можливості впливу на міжнародну політику у корпорацій США вищі, ніж у інших.

У зв'язку з цим виникає два питання: наскільки найбільші корпорації конкретної держави можуть

Таблиця 2

Основні торгові партнери Індії, Німеччини, США у 2017 році

Країна	Основні країни-імпортери	Частка від загального обсягу імпорту, %	Основні країни експорту	Частка від загального обсягу експорту, %
Індія	Китай	16,3	США	15,6
	США	5,5	ОАЕ	10,2
	ОАЕ	5,2	Гонконг	4,9
	Сауд. Аравія	4,8	Китай	4,3
Німеччина	Нідерланди	13,8	США	8,8
	Китай	7,0	Франція	8,2
	Франція	6,6	Китай	6,8
	Бельгія	5,9	Нідерланди	6,7
	Італія	5,4	Великобританія	6,6
США	Китай	21,6	Канада	18,3
	Мексика	13,4	Мексика	15,7
	Канада	12,8	Китай	8,4
	Японія	5,8	Японія	4,4
	Німеччина	5,0		

Джерело: складено авторами на основі [2]

Таблиця 3

Найбільші корпорації країн за рейтингом «Forbes 2017»

Країна	Кількість корпорацій в «Forbes 50»	Кількість корпорацій в «Forbes 100»	Кількість корпорацій в «Forbes 500»	Кількість корпорацій в «Forbes 2000»
Індія	0	1	10	58
Німеччина	4	8	22	53
США	17	30	162	568

Джерело: складено авторами на основі [8]

Таблиця 4

Найбільші корпорації країн за рейтингом «Fortune 2017»

Країна	Кількість корпорацій, що входять у рейтинг «Fortune Global 50»	Кількість корпорацій, що входять у рейтинг «Fortune Global 100»	Кількість корпорацій, що входять в рейтинг «Fortune Global 500»
Індія	0	0	7
Німеччина	3	8	31
США	21	37	124

Джерело: складено авторами на основі [5]

впливати на формування зовнішньоекономічної політики та чи істотно впливають на такі корпорації зовнішні гравці, тим самим побічно впливаючи на реалізацію державної зовнішньоекономічної політики.

Для відповіді на зазначені питання проаналізуємо основні економічні показники корпорацій із кожної країни. Так, усі 10 найбільших американських корпорацій мають річну виручку понад 100 млрд дол., тоді як в Німеччині таких корпорацій 4, а в Індії – 0. При цьому 5 корпорацій зі США, 2 з Німеччини мають річний чистий прибуток більше 10 млрд дол. Істотно відрізняється сфера діяльності корпорацій. У США найбільшими є фармацевтичні, інвестиційні корпорації та ритейлери, в Німеччині – корпорації автомобільної промисловості та індустріального машинобудування [6, с. 18].

Зовнішні гравці під час впливу на корпорації можуть використовувати різні способи, а саме:

- на рівні акціонерів – вплив за рахунок злиття та поглинання або придбання часток в акціонерному капіталі;
- на рівні грошових потоків – вплив на боргове навантаження та виручку корпорації;
- на рівні активів – вплив різними способами на життєдіяльність та працездатність корпорації [7, с. 283].

Щоб визначити ймовірні слабкі місця представлених корпорацій, розглянемо кількість їхніх співробітників, розміри активів, географію присутності, розміри виручки за кордоном.

У материнських країнах виокремлені корпорації є найбільшими платниками податків та роботодавцями. Доцільно розглянути показник трудової зайнятості, тобто який відсоток населення країни ці корпорації забезпечують робочими місцями. Цей показник є важливим під час оцінки ймовірності соціальних хвилювань у разі масових

скорочень або страйків працівників. Так, німецька корпорація Volkswagen забезпечує робочими місцями приблизно 1% працездатного населення країни, Bosh – 0,7% [3; 4]. У сукупності близько 6% робочих місць в Німеччині надають 10 найбільших німецьких корпорацій. У США в 10 найбільших корпораціях країни працює всього 2,5% працездатного населення. В Індії цей показник зовсім несуттєвий, зважаючи на велику кількість населення, понад 80% якого працює на малих підприємствах. Таким чином, у всіх країнах, крім Індії, чисельність зайнятих співробітників у корпораціях є значною, що визначає один із важелів впливу бізнесу на владу.

Важливим показником під час оцінки економічної впливовості корпорацій також є розмір і структура активів. У деяких компаній активи досягають значної частки в економіці країни. Так, оцінка активів німецької корпорації Allianz становить близько 30% від ВВП держави, а сукупні активи 10 найбільших корпорацій приблизно дорівнюють 70% ВВП Німеччини, у США – 13%, в Індії – 34%. Тобто в Німеччині власні найбільші корпорації є системоутворюючими. Зовнішній або внутрішній вплив на ці корпорації, ймовірно, може приводити до суттєвих змін національної економіки та політики. З огляду на це, особливо актуальним стає питання про частки зарубіжних активів кожної з компаній. Слід зазначити, що під час аналізу закордонних активів розглянутих корпорацій встановлено, що їхній розмір несуттєвий і в разі їх втрати або експропріації на загальну діяльність корпорації це здійснить негативний, але не критичний вплив.

Наступними важливими показниками є географія присутності та обсяг виручки від продажів послуг і товарів за кордоном. Чим більша кількість країн присутності, тим менш вразливою є корпорація під час впливу на неї зовнішніх акторів. Обсяг

зарубіжної виручки одночасно є викликом і можливістю. Виклик полягає в необхідності прийняття заходів диверсифікації, якщо значний обсяг виручки надходить лише з однієї або декількох країн. Можливість полягає в тому, що збільшення числа зарубіжних партнерів позитивно впливає на розвиток компанії за рахунок збільшення обсягів продажів.

Половина з 10 найбільших американських корпорацій отримують близько 50% своєї виручки з-за кордону, при цьому практично всі корпорації ведуть свою діяльність в більш ніж 25 країнах. Слід зазначити, що жодна з розглянутих країн або корпорацій не здатна істотно вплинути на окрему американську корпорацію економічними заходами. Вплив можливий лише в межах діючих міжнародних режимів. Проте слід зазначити, що США здебільшого ведуть політику укладення двосторонніх державних торговельних угод у форматі угоди «корпорація – конкретна держава», зводячи до мінімуму обговорення питань інвестицій та торгівлі в межах багатосторонніх форматів [1].

Практично всі німецькі корпорації понад 80% своєї щорічної виручки отримують з-за кордону, при цьому велика частина коштів надходить з країн Європейського Союзу. З огляду на той факт, що Німеччина є однією з провідних країн-локомотивів розвитку цього об'єднання, виручку з ЄС умовно можна прирівняти до внутрішньої виручки. При цьому більше половини з 10 найбільших німецьких корпорацій здійснюють свою діяльність у понад 50 країнах.

Практично всі найбільші індійські корпорації генерують свою виручку всередині країни, а частка зарубіжної виручки становить всього 10–20% для кожної з корпорацій. Є також незначна залежність корпорацій, які в основному є нафтопереробними, від імпорту енергоносіїв. Три з десяти досліджуваних індійських корпорацій отримують 80% виручки з-за кордону, при цьому кожна з них здійснює торгівлю більш ніж з 30 країнами.

Отже, у кожній країні існує своя специфіка діяльності корпорації. При цьому в контексті аналізу рівня впливу зовнішніх гравців загалом на корпорації можна визначити їхній достатній рівень імунітету, за винятком кількох німецьких корпорацій.

Згідно з сучасними науковими дослідженнями, у глобальній економіці корпорації, неурядові

міжнародні організації та інші недержавні інституції досягли більшої влади та впливу на міжнародній арені, в тому числі за рахунок національного законодавства. Здатність корпорацій створювати механізми захисту акціонерів в різних країнах, використовувати національні закони приймаючих країн для захисту прав своїх філій створює передумови для подальшого ослаблення національного суверенітету. Державна роль корпорацій зростає за рахунок трьох основних напрямів їхньої діяльності:

1. Корпорації витісняють або доповнюють дії уряду в питаннях надання міжнародної допомоги на основі програм благодійності;

2. Корпорації на добровільних засадах беруть участь у встановленні та розвитку міжнародних стандартів при вирішенні глобальних екологічних проблем, а також у вирішенні деяких соціальних питань та прав людини;

3. Корпорації відіграють ключову роль у розробленні процесів управління прийняттям рішень, які використовуються державами в якості готових інструментів, у тому числі під час формування внутрішньої та міжнародної політики [6, с. 15].

Поступове залучення корпорацій до вирішення деяких глобальних питань можливе завдяки дії міжнародних режимів. Саме в межах режимів спостерігається розроблення та еволюція правил, принципів і норм взаємодії. У межах багатосторонніх майданчиків держава, якщо вона займає домінуючу або рівноправну позицію, може досягти максимально вигідних умов і преференцій для своїх корпорацій на міжнародній арені. У сфері зовнішньоекономічної політики важливою є кількість міжнародних торговельних угод, в яких бере участь країна (таблиця 5).

Як видно з таблиці, США беруть участь у найменшій кількості багатосторонніх торговельних угод, при цьому займають в них домінуючу позицію. В межах СОТ економічна дипломатія США бере участь у величезній кількості торговельних спорів у якості позивача та відповідача. Зовсім інша стратегія у Німеччини, яка бере участь у максимальній кількості двосторонніх і багатосторонніх торговельних угод, при цьому практично не веде торгових спорів, використовує методи м'якої дипломатії. Аналогічні показники Індії знаходяться на середньому рівні, підтверджуючи факт

Таблиця 5

Участь Індії, Німеччини, США в торговельних угодах [1; 2]

Країна	Кількість багатосторонніх торговельних угод	Кількість двосторонніх торговельних угод	Кількість торговельних спорів (як заявник)	Кількість торговельних спорів (як відповіда)
США	3	12	123	151
Німеччина	16	47	0	2
Індія	10	10	24	25

проведення неясково вираженої зовнішньоекономічної політики.

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумки, відзначимо складність та багатофакторність проблематики взаємодії корпорацій та держав.

По-перше, держави, що розглядалися, мають комплексні довгострокові цілі, які важко зіставляються з однотипними та короткостроковими цілями своїх корпорацій. У цьому контексті корпорації дійсно представляються як інструмент державної зовнішньої політики. Водночас економічна потужність корпорацій створює додаткове поле можливостей для проведення більш глобальної державної зовнішньоекономічної політики. На прикладі США та Німеччини ми бачимо, що пропорційно рівню економічної могутності корпорацій державами визначені більш масштабні та глобальні цілі. У зв'язку з цим виникає припущення, що однією з головних державних цілей має бути підвищення економічної потужності своїх корпорацій.

По-друге, корпорації схильні як до внутрішнього, з боку своєї держави і суспільства, так і до зовнішнього впливу. При цьому сама корпорація здатна значно впливати на свою державу, особливо за допомогою асоціацій, а також впливати на зовнішніх акторів.

По-третє, високий рівень втрати демократизації власності корпорації може впливати на політику держави; водночас низький рівень не завжди вказує на те, що економічні еліти контролюють більшість чинників влади у своїй державі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Замість НАФТА: США і Канада домовилися про новий торговельну угоду. *Regnum*. 2018. 01 жовт. URL: <https://regnum.ru/news/2491801.html> (дата звернення: 04.06.2020).

2. Рейтинги стран и регионов. URL: https://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gdp/rating-countries-gdp-info?fbclid=IwAR0dALgBGRKoXLcMXMVtWTI5SUJXUrhdx8dxCZzo9tL_I8Zu6XysgPjNntg (дата звернення: 03.06.2020).

3. Що добре для Volkswagen погано для Німеччини? *Дзеркало Тижня*. 2015. 02 жовт. URL: <https://dt.ua/internal/scho-pogano-dlya-volkswagen-pogano-dlya-nimechchini-.html> (дата звернення: 05.06.2020).

4. Bosch Annual Report 2017. Bosch. URL: https://assets.bosch.com/media/global/bosch_group/our_figures/pdf/bosch-annual-report-2017.pdf (Last accessed: 01.06.2020).

5. Fortune Global 500 2017. Fortune. URL: <http://fortune.com/global500/list/filtered?non-us-cos-yn=true> (Last accessed: 01.06.2020).

6. Rondinelli D. Transnational corporations: international citizens or new sovereigns? *Journal: Business strategy review*. 2003. Vol. 14 №. 4. P. 13-21.

7. Rossi S., Volpin P. Cross-country determinants of mergers and acquisitions. *Journal of Financial Economics*. 2004. Vol. 74. №. 2. P. 277-304.

8. The World's Largest Public Companies. Ranking 2018. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/global2000/list/24/#header:country> (Last accessed: 02.04.2020).

REFERENCES:

1. Regnum. (2018) Zamist NAFTA: SShA i Kanada domovylysia pro novyi torhovelnu uhodu [Instead of NAFTA: The United States and Canada have agreed on a new trade agreement] Available at: <https://regnum.ru/news/2491801.html> (accessed 04 June 2020).

2. Reitynhy stran y rehyonov [Ratings of countries and regions] Available at: https://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gdp/rating-countries-gdp-info?fbclid=IwAR0dALgBGRKoXLcMXMVtWTI5SUJXUrhdx8dxCZzo9tL_I8Zu6XysgPjNntg (accessed 03 June 2020).

3. Dzerkalo Tyzhnia. (2015) Shcho dobre dlia Volkswagen pohano dlia Nimechchyny? [What is good for Volkswagen is bad for Germany?] Available at: <https://dt.ua/internal/scho-pogano-dlya-volkswagen-pogano-dlya-nimechchini-.html> (accessed 05 June 2020).

4. Bosch. (2017) Bosch Annual Report 2017. Available at: https://assets.bosch.com/media/global/bosch_group/our_figures/pdf/bosch-annual-report-2017.pdf (accessed 01 June 2020).

5. Fortune. (2017) Fortune Global 500 2017. Available at: <http://fortune.com/global500/list/filtered?non-us-cos-yn=true> (accessed 01 June 2020).

6. Rondinelli D. (2003) Transnational corporations: international citizens or new sovereigns? *Business strategy review*, vol. 14, no. 4, pp. 13-21.

7. Rossi S., Volpin P. (2004) Cross-country determinants of mergers and acquisitions. *Journal of Financial Economics*, vol. 74, no. 2, pp. 277-304.

8. Forbes. (2018) The World's Largest Public Companies. Ranking 2018. Available at: <https://www.forbes.com/global2000/list/24/#header:country> (accessed 02 June 2020).